

IEPEREN

Nu ligt Ieperen onder onbewogen hemel. De kanonnen zwijgen, de oorlog is uit. In en rond de stad zijn er duizenden Engelschen gesneuveld en Ieperen is verwoest op bevel van Wilhelm II.

Ieperen. Oude trofee van Vlaanderen's roem, gedragen door eeuwen ; tot ons gekomen in een aurëool van licht dat rustte op de blijde koppen van onze voorouders en als een kostbaar juweel van vader op zoon overgedragen. Ieperen, stad van vroegere weelde en voorspoed, wier geschiedenis ons allen zoo rijk maakte en fier op ons volk.

Ieperen, wanhoop van den oorlog, thans daar liggend als een vaalt in geblotterd puin en met het schurft van vele vereterde wonden.

Banen en straten zijn vrij gemaakt, men kan er behoorlijk rijden en gaan, maar de ingestorte huizen ruiken van bederf en van leelijkheid. De zomerwind jaagt er heet doorheen, alles stuift op, brandend als onder simoenwind. Het stof verschroeit de jonge boompjes die men op het Statieplein heeft geplant. De vele autos, de rijtuigen, karren, treinen, trams hebben het opgejaagd, zoodat het menschen, dieren, houten huizen, met een dikke laag grijze vuiligheid heeft overdekt. De belaberde Halletoren, — gespleten en gebarsten en veroordeeld om tot den grond toe afgebroken te worden — vlamt wit in de hitte. Het is een, majestueuse doode. Nog wijzen de afgemergelde Gothische bogen op de schoonheid van zijn rijkdom.

Als dollen op een lijk azen de colporteurs op Ieperen. De straten zijn er van vergeven. Men biedt u alles te koop aan. « Un souvenir d'Ypres ». Hout en steenen frutselingen, gedenkenissen in ijzer, staal, been, linnen, karton, papier, aarde. Allemaal souvenirs van de ongelukkige stad. Dat men de zon, de sterren, de lucht boven Ieperen kon bemachtigen, men zou ze u in vorm van herinnering aanbieden.

Ach Ieperen, lief Ieperen, « Scone crone van Vlaemse demo-

cratie », men vecht om uw lijf en men verstroot uw gebeente naar al de hoeken van den aardbodem.

Al die houten huizekens, waarin de kommersanten — meer dan zes-duizend reeds in getal — wonen, de eenige in Neo-Gothiek heropgebouwde huizen, de heropgelapte en bijeen geplakte gevels, de afgeblotterde boomen, die, helaas, nooit de verrijzenis meer zullen aanschouwen, de doode monumenten, die chaos van vernielde wijken, de ellende van ingestorte kerken, de woeste jacht van souvenirsverkoopsters, het stof en de vermiezelde mortel, de armoede en de lijdensgeschiedenis, de dood, de dood, de dood, van de groote geliefde in ons land, jagen u een vreeselijken angst op het lijf.

Wie de Moffen en hun handlangers die Vlaanderen's dood zworen, voor eeuwig wil haten en verachten, moet een reisje naar Ieperen doen, bij den wanhoop van een hemelschen zonnegag die over de landen zijn schoonheid giet, maar het puin van deze eenmaal zoo schoone stad doet branden als de hel.

Ik weet niet of het was de kalk en het stof of het groote verdriet dat mijn oogen nat maakte, maar wat ik wèl weet is dat ik mij niet zou geschaamd hebben te schreien op de Grootte Markt, te midden van zoovele vreemde menschen, te schreien als een verschopte, een melaatsche, die in zich voelt knagen den kanker van een ongeneesbare ziekte.

Ik sta hier en kijk rond me. Vóór mij het tragische puin van de Halle.

Een hond, een arme verdwaalde hond, misschien jaren lang zonder meester, zonder dak, zonder huis, levend in het puin, vuil als de verbrokkelde steenen, met zieke oogen en bevenden muil, die helft van de huid beschurft, wankelend op zijn oude pooten, radert smekend een voor de Halle staanden man. Ik kon dezes gelaat niet zien, noch zijn oogen, noch tot welke nationaliteit hij behoorde ; alleen zag ik zijn breede weldoorvoeden rug. Uit het puin kwam de hond, stilletjes, schuw, wankelend als iemand die zeer beschaamd is en bedelen gaat. In zijn droeve oogen lagen al de smeekingen van honger en dorst en om een arm vriendelijk woord of een kleine streeling. Zijn gedeeltelijk onthaarde staart kwispelde in groote afwachting over en weder. De

man liet het dier komen en zoodra het genaderd was, diende hij het een formidabelen schop toe, zoodat de hond wegbolde en verdween in één grooten schreeuw, de oude vernielde Halle in. Het was een lang en zeer pijnlijk gehuil als van een zinnelooze.

Het bloed schoot mij als een wind naar het hoofd. Ik voelde dat er iets ging gebeuren, het gehuil, de wanhoop van het dier klonk verschrikkelijk over de doode stad zoodat het puin er grauw van werd.

Daar nadert een Engelsch soldaat, groot, zwaar, ontzettend, met gemeten stappen : een, twee ; een, twee ; een... nu bevindt hij zich op de hoogte van den Judas ; de linkervoet rustte op den grond, twee kwam als een looden projektiel onder den rug van den hondenbeul met zulke kracht terecht, dat de ellendeling, tien stappen verder tegen den grond botste en ook hij jankte en vloekte.

De Engelschman ging weer verder, onverstoord, regelmatig, flegmatiek : een, twee.

Toen zag ik voor het eerst het gelaat van den man ; het was paarsch en verwrongen, een beetje bloed liep in zijn vuilen snor uit zijn neus.

Vol meelij voor beul en dier, heb ik het oog afgewend.

.....

Ten zuiden van Ieperen ligt een rij van heuvelen, de beroemde stelling 60, waar de Engelschen gruwelijk vochten ten einde zich den sleutel van de poort naar Calais niet te laten ontwringen

Vóór den oorlog was de Kemmelberg een der mooiste plekjes natuurschoon in ons land. Men klom er naar de hoogte onder de lommerrijke kruinen van hoge boomen en eenmaal boven genoot men van op een houten toren, die uitstak boven de bosschen, een zicht over het wijsche land zoover het oog of den verrekijker het dragen konden.

In 1913 heb ik deze zoo weelderige plaats bezocht en ik herinner mij nog zeer goed den indruk dien ik, toen op den Kemmel, over Vlaanderland verkreeg.

Ach, thans heeft men geen verrekijker, noch geen Belvédère meer noodig om de gansche uitgestrektheid van het land daar-

onder te bewonderen. Dorpen en steden zijn weg, de kerktorens overal verdwenen, de bosschen van den Kemmel gesloopt, de huizekes verbrand, de boomen verschroeid of geveld, de landen omgewoeld. Overal, overal het land van desolatie, het land van puin, de streek waarover de geesels zijn gegaan en de branden van solfer en van vuur.

De kale berg is als een reuzentombe waar men met één blik de verwoesting van ons land in zijn groote wanhoop zien kan.

Zoover het oog reiken kan, zoover de gedachten vermoeden, liggen de streken open voor al de visioenen van ontzetting. Overal naaktheid, kuilen, eenzaamheid, verlatenheid, woestenijen. Geen koren deint er, als elders, in den brand der zomerzonne, geen roode daken liggen meer onder groene boomen, geen kerktoren wijst nog de plaats waar de menschen woonden in oude dorpen en nijverige steden. De kwade geest der wereld heeft de wonderen der Natuur verwoest. De vloek van het kwade huist hier.

De Kemmel is de berg des Doods, die zijn zware schaduw over het Land van den Treure werpt.

Het is een zonderlinge tegenstelling! In de luchten de warme winden van den zomer en de glorie van de zonne, om ons de barheid van den winter. De kale boomen, gestorven met een kogel in het hart, maar die daar nog staan als reuzen die men wel doodden kan maar die niet vallen kunnen, zoo diep zijn ze geworteld in de gouden klei van Vlaanderen, zoo diep en zoo sterk ; zij verhoogden nog de kracht van het wintervoelen en het zien van het Doodde land.

Men denkt er aan hoe gelukkig wij waren vóór den oorlog in dit land van belofte, waar de grond barstte van vruchtbaarheid en van mooiheid en de menschen goed waren en blij in den stillen tijd der dagen die gingen en kwamen in hun leven als innig-bekenden.

Op den berg groeien bramen en wilde bloemen, langs den weg liggen nog steeds stapeltjes granaten en ander schiettuig ; hier en daar, tusschen het groen der planten, op een stil plekje, op een meter afstand niet te onderscheiden, staan kleine kruisjes. Men trapt op het graf van een doode en men schrikt wijl men

haastig den hoed afneemt en beschaamd een verontschuldiging stamelt. Wij dalen naar de vallei westwaarts. Diepe kuilen overgroeid met braam en groen bemoeilijken den tocht. Er is pad noch wegel. Een groote sprong brengt me vlak bij een graf. Een klein wit kruisje en het is al. Op het kruis een koperen plaatje waarop we lezen : Blondin 1915. Vijf jaren reeds ! Van waar kwam hij om onzen grond tegen den barbaar te verdedigen ? Zijn lijk rust hoog als op een rots, boven het land dat daar alomme openligt in zijn vele wonden.

Rust zacht, Blondin, in den gouden Kimmel. Niemand, misschien, in ons België heeft u ooit te voren gekend, ge moest eerst uw **jong schoon bloed voor ons gegeven hebben om te treden in** het boek der eeuwen waarin ons land en zijn geschiedenis zijn verhaald in bloed en in lijden.

Wij kijken rond ons. Nabij en in de verte de zware bergen van Zuid-Vlaanderen. Op den Catsberg staat nog de oude abdij. Wij weten niet of ze gaaf is, een zonnemist hangt er als een teêr sluiertje over heen. Wat is de Natuur hier toch mooi. Een paar jaren waren voldoende om te vergroenen wat kaal werd onder de giften van de oorlogstuigen. Alleen de kruinlooze, dorre boomen steken als galgen over de zomerheerlijkheid.

Vlak onder ons zien wij een heuveltje dat gansch ondermijnd is en de hopen en ingangen gapen als in een bijenkorf. De Engelschen hebben hier vier jaren lang gehuisd als mollen en zoo de Duitschers in Mei 1918 een gedeelte van den Kimmel namen, dan was het deze heuvel die hen het verder oprukken belette. Hier was het ook dat ik kort na den wapenstilstand een armen Franschman zag liggen in zijn grijsblauw pakje, de holle, uitgevreten oogen naar den hemel gericht als een noodschreeuw van pijn. Nu is de Franschman weg, begraven, bijgelegd in onzen schoonen grond, bij zoovele anderen, die leden, vielen en stierven voor onze vrijheid. Maar zijn mitrailleurze waarop hij zich had laten dooden, ligt er nog, verroest, onttakeld, drie kwart vernield of weggedragen door de frontdieven, de hyenas der slagvelden.

Op en langs de bergen, bezijden de wegen, liggen stapels onafgeschoten granaten van alle grootten en kaliber. Het is een gevaarlijk goedje, maar het belet niet dat men de koperen ban-

den afkapt of afvijlt. Ik heb er zelfs gezien, geopend door een ruwen beitel om het koper af te wringen.

In de verte, overgoten van witte zonne, staat stomp de Hallatoren van Ieperen en het scherpe puin van afgeblotterde gevels. Wat 'n ellende in ons schoone Vlaanderen.

Vele inwoners van Kemmel zijn teruggekeerd. Een gansche straat is weerszijden opgebouwd met houten of cimenten huizekes. Kerk en gemeentehuis en post, het gansche administratieve dorp, staat er weer en de dokter woont er ook reeds terug in een koket cimenthuisje.

Den avond hebben wij te Ieperen doorgebracht. Het is een zonderling slapen in het puin en 't voert ons naar de primitieve hotels van vroegere tijden terug. Een kaarsje met een beetje was op het nachttafeltje geplakt diende ter verlichting. Drinkwater was er niet voorhanden. Er zijn wel putten met drinkbaar water, maar men moest het een kwartier ver halen en in de drukte had men vergeten den voorraad te vernieuwen. Wij hebben mond en tanden dan maar gekuischt en gespoeld met een flesch Pottelberg. Ten dezen dag mag men er zich niet al te druk over maken.

* * *

Het is kermis te Antwerpen. De Reus rijdt met zijn stoet van vroolijke spuiters ! Het is kermis overal. Er is weelde, uitspatting, overvloed, genot. Het geld bolt, het heeft geen waarde meer. De Reus is zat ! Het volk is zat ! De wereld zooals hij waait en draait is zat en zot !

Denk nu niet dat ik een vitter ben, een Isegrim, 'n pessimist ! Daarvoor heb ik een veel te blijmoedig karakter. Maar...

...Maar, er ligt een groote steen op mijn harte sinds ik Vlaanderen gezien heb, het vermoorde Vlaanderen en de streken waar het rijke bloed van onze jongens heeft gevloeid en zij geleefd hebben in den kouden, ontfermenden grond die daar thans ligt eenzaam en verlaten, arm en vergeten, vergeten !

Nieuwpoort ! Diksmuide ! Ieperen ! Drie zustersteden in den Dood ! En gansch het land daaromheen, het eenmaal zoo schoone, zoo rijke, zoo gelukkige, zwart en vaal onder de wonden.

Het is kermis ! Ik weet niet wat mij dwingt naar ginder te

gaan, terug naar het front, waar ons land leed en streed, bleek van wanhoop, maar bliksemend van woede en ten Doode bereid voor zijn eer en recht.

Ik sta in het woud van Houthulst, in Bakelandts bosch, dat eenmaal was een paradijs van loover en van stilte. Ik herinner mij nog dat ik in mijn jeugd zoo gaarne de geschiedenis las van den beruchten rooverhoofdman die hier met zijn wreede bende in kleine leemen hutten woonde en de gansche streek terroriseerde. Hoe dit bosch werd een groote wereld van verschrikking in onze verbeelding. En nu ik hier sta te midden dier woestenij en naast den weg een heuveltje bemerk, denk ik aan het lijk van een dier twee ongelukkige broeders die door Bakelands bende in het Vrijbosch werd meegesleept en, wreed vermoord, onder de bladeren werd verstoppt. Ik voel denzelfden angst door mijn harte gaan als toen ik nog bijna een kind was en de historie las. En niemand denkt nog aan het doode Vlaanderen en de bel der zotternijen rammelt alsof iedereen in het land vol weelde stak en vol blijheid.

Ik treed opnieuw Ieperen binnen. Er is een ongewone beweging en gewoel. Ik hoor den schorren klank van vele orgels. Ieperen viert zijn kermis en wil de eeuwenoude tradities niet verloochen. Het is de jaarlijksche ommeganck van de beroemde O.-L.-Vrouw van Thuyne.

Ik ga naar mijn houten gasthof. Het wekenlange loopen door de frontstreken en aan de kust heeft mij tot een Mongool verbruind, mijn trekken hard gemaakt. Als ik des morgens aan mijn spiegel sta moet ik om mijn gelaat lachen. Ik moet op de lui een zonderlingen indruk maken. Hoewel ik reeds een vijftal malen in deze gasterijë mijn noenmaal at, herkent men mij niet meer en vraagt men mij :

— Please, what will you take, sir ?

— ? ?

Ik gaap de bazinne aan. Deze is vol bezigheid en trekt af om een ander cliënt te bedienen en stuurt de maarte op mij at die mij ook in het Engelsch aanklampt.

— Een goed diner en een flesch bier, juffrouw.

Zij antwoordt in het Engelsch :

— Diner, yes, sir.

— Spreek maar Vlaamsch, meisje.

— Es menherre geen Engelschman ? vraagt ze verbaasd.

— Bijlange niet. Ik kom van Antwerpen, ik ben er een van uw ras.

Zij keert zich tot de bazinne en zegt :

— 't Es maar 'n Vlaming !

De Vlaming heeft toen laten zien, dat hij zoo goed met lepel en vork om kan als een Djek, wat in het geheel geen oneer is voor een Engelschman.

De avond was stilvoets genaderd. De zonnebrand lag in den einder. Er was nog veel klaarte in de luchten ; beneden in de stad begon de deemstering. De straten werden gevuld met grauwe stilte. Door die stilte scheurde het gekrijsch van de talrijke orgels. Ik ging een danszaal binnen, gelegen achter een ruime gelagzaal. Al de tafels in de kroeg waren bezet met Belgische werklieden en Engelsche soldaten, die tuischten voor grof geld en « witten port » dronken, die hun oogen deed blinken en hoogrood het vel van hun aangezicht kleurde. Het rook er naar sterken tabak en zweet, naar al de viezigheid van een opgepropte danszaal.

Daarachter lag de danszaal. In den fond een groote draai-orgel, schrijnend en blazend, uit al zijn pijpen. Boven den klattergulden kop stonden twee mannetjes te draaien en toen het roffelde en donderde in het reuzeninstrument, sloegen ze met een stokje vlug de maat en draaiden in het wilde.

De zaal was vol. Veel jonge meisjes en Engelsche soldaten. De freule die gezeid had : 't Es maar 'n Vlaming !, was er ook, met een grooten blos als een bouket op de wangen, en hijgend van het walsen.

Ik voelde mij zeer eenzaam tusschen al het volk en ging buiten.

Daarnaast rammelde ook een orgel en stegen luidruchtige stemmen op en hevig gelach.

De dooden uit het puin schenen mede te walsen in de pret van de kermis.

Door « La Rue au Beurre », — dat was eenmaal de Boter-

strate — ging ik naar de Halle. Er stonden paardenmolens, fritkramen, schietbarakken, waarzeggershutten, snoep- en andere tenten op de oude Markt. Een groote foer, met veel licht en veel geschreeuw. De verbrijzelde toren lag loodzwaar daarachter en was verlicht door rossen gloed. De foer was als het laatste vuur uit een oproerigen krater. Het puin bloedde.

Ik stond voor den toren, die daar oprees als een groot anachronisme in de doening der nieuwe tijden en der nieuwe menschen.

Op een plakkaat lees ik :

Notice.

This is holy ground. No stone of this tabric may be taken away.

It is a Heritage for all civilised Peoples.

By order,
Town major. Ypres.

(Dit is heilige grond. Geen steen van dit gebouw mag worden weggenomen. Het is een erfenis voor al de beschaafde volkeren).

Dit is heilige grond !

Te midden der vermoorde stad is het kermis. Het puin kreunt ! In de spookachtige duisternis, grijnzen de reien der gesneuvelden. Hoor ze zingen onder knekelslag en gefluit. Ik heb in mijn gansche leven niets tragischer bijgewoond.

Langs de oude kazernen die blootliggen in hun groote wonden, wandel ik naar het puin van St-Pieterskerk, het mooiste, — de lezer vergeve mij dit woord — het mooiste van gansch Ieperen. Als een reuzentombe massieft de eeuwenoude kerk tegen den met starren bezaaiden hemel. Welk een aanblik. Welke stilte hier. Gelukkig heeft men ze nog niet tot danszaal ingericht !

Van hier kijk ik naar den zwaren Halletoren. Massieve vracht tegen de helderheid van Westereinder. De uitstekende punt langs den achterkant, naar de foore, lijkt het standbeeld van een bisschop. De impressie is zeer sterk. Zwaar, maar zuiver

staat hij afgerond en kijkt over de Markt. Het beeld dat op den anderen hoek naast hem staat is een lange vrouwengestalte met diep treurenden kop, kijkend vol verschrikking in den krater van den toren. Het leed loopt als een zwarte regen langs haar slank lijf.

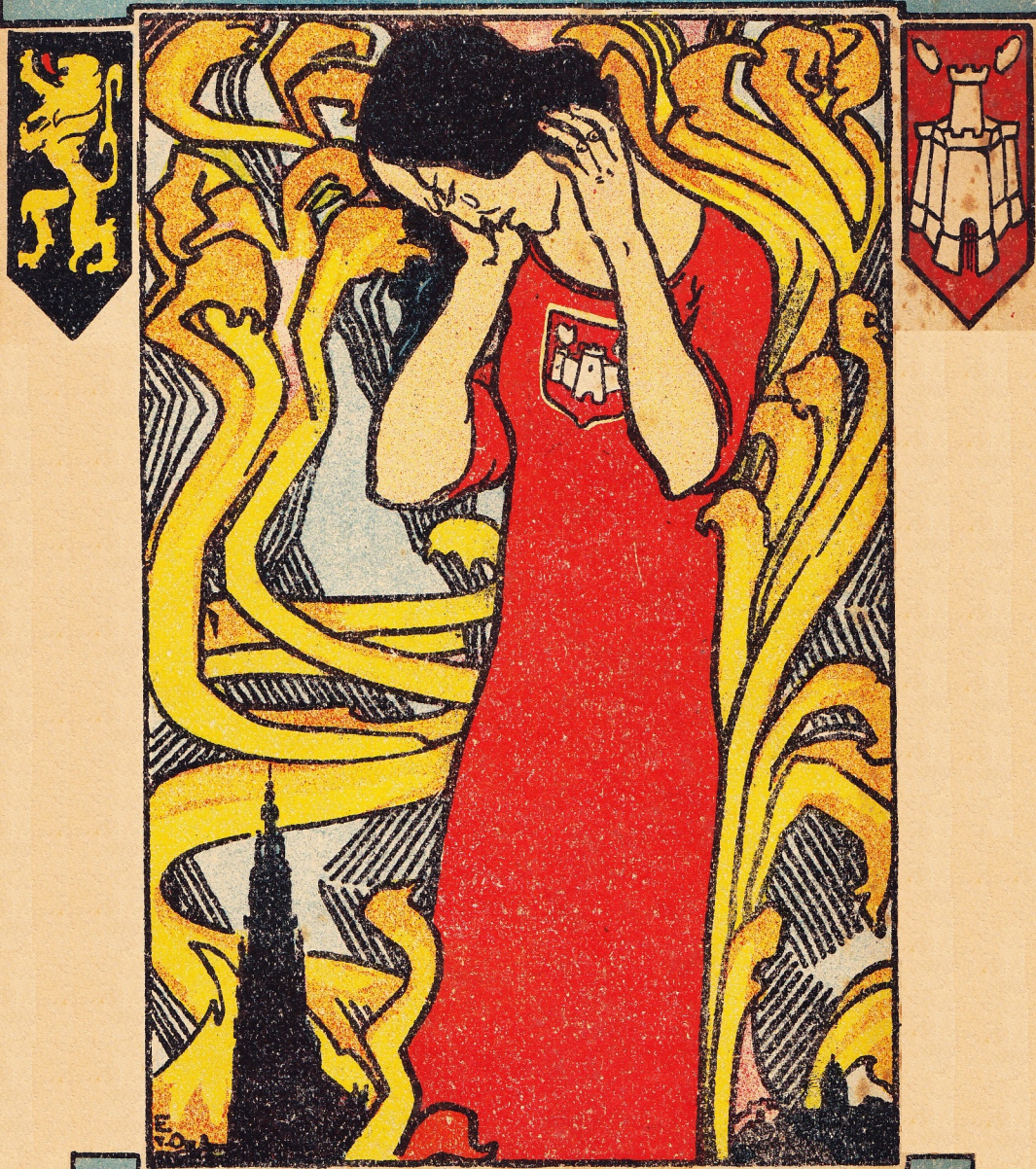
Achter die treurgroep het spel der nog even verlichte avondwolken. Daaronder het gefluit van den draaienden stoommolen als een breede spotternij.

Het volk is hier op dezen stond zoo blijde. Ik begrijp het niet. Ik sta hier als een vogelschrik boven een blauw vlasveld. Ik kwam van zoo verre om in stilte onze Dooden te eeren en de zwarte dagen van ons land te tellen. Ik meende hier te rouwen met de zoo ellendig geslagenen. De nacht is vol zotte geluiden die den Dood vergrijnsen en alle zwartgalligheid uitdagen.

Vlaanderen is dood. Leve Vlaanderen !

Achter de St-Martenskerk en de mooie poort der Paters, een rest van den Ieperschen rijkdom, ga ik den weg op naar Brielen. Eenzaamheid ligt om mij en nu hoor en zie ik de stilte op de aarde en, boven in de luchten, het oneindige, bewogen onder de rijen der honderdduizenden, die vielen in den gruwelijksten oorlog, die ooit de menschheid teisterde.

IN DUITSCHE DAGEN

L. OPDEBEEK — UITGEVER — ANTWERPEN.

IN
DUITSCH E D A G E N

door

G. RAAL

